

Чотири підприємства ВАТ "Дніпроспецсталь" ім. А.М. Кузьміна", ВАТ "НЗФ", ВАТ «КМЗ ім. Куйбишева» та ВАТ "КСЗ" одноосібно працюють на ринку металургійної продукції і тому мають найнижчий рівень фінансового розвитку: від 0,17 до 0,26.

Висновки. За результатами роботи було виявлено недоліки існуючих методик до оцінки рівня фінансового розвитку підприємства. Для оцінки рівня фінансового розвитку підприємства, автором було обрано методику на базі таксономічного методу, яка разом з кластерним аналізом утворила цілісну методичну систему, для вирішення поставленого завдання. Таким чином запропоновані методичні підходи з використанням економіко-математичних методів дозволили не тільки оцінити рівень їх фінансового розвитку, а й визначити групи підприємств у яких цей рівень є близьким за значенням. Окрім того, слід зазначити, що у

залежності від рівня фінансового розвитку, кожне підприємство чи їх група повинні мати чи розробляти індивідуально фінансову стратегію.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. О. Тищенко, - Стратегія розвитку регіональних підприємств електроенергетики: аспекти формування: Монографія. – Х.: ВД «Інжек», 2008 -344с.
2. Тридід О. – Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства: монографія. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. -364 с.
3. Ивакина И, сбалансированная система показателей - Харьков,- «Фактор», -2007.
4. Плюта В, Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа/ Пер. С польского Иванова В., Науч.ред. Жуковской В., - М.: Статистика, 1980. – 151с.
5. <http://www.metinvestholding.com/ru/investors/profile/strategy/>

Анотація. В статті проведено критичний аналіз існуючих методик оцінки рівня фінансового розвитку підприємства. Автором була усовершенствована методика оцінки рівня фінансового розвитку підприємства, яка пройшла апробацію на підприємствах металургічної галузі України.

Ключевые слова: оцінка, фінансове розвиток, метод таксономії.

Summary. In article it is carried out the critical analysis of existing techniques of an estimation of level of financial development of the enterprise and it is carried out approbation, on the basis of the metallurgical enterprises of Ukrainei.

Keywords: an estimation, financial development, a taxonomy method.

Рецензент к.е.н., доцент ХНЕУ Журавлбова Т.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

УДК 330.336:65.01

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ФУНКЦІОНУВАННЯМ НА ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Шишова І.В., аспірантка (Європейського університету (м. Київ))

Стаття присвячена розробці заходів щодо удосконалення методів управління економічною стійкістю гірничо-збагачувальних підприємств, що дає можливість підвищити фінансовий результат функціонування підприємств за допомогою впровадження наукових рішень в організаційно-економічній політиці підприємства.

Ключові слова: управління стійким функціонуванням; метод головних компонент; матриця власних значень факторів; потенціал підприємства.

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням будь-якого підприємства є забезпечення його стійкого функціонування, що передбачає оцінку рівня їхньої економічної стійкості, вимагає дослідження значної кількості ознак з

використанням вихідних даних різної розмірності. Тому, для того щоб перейти від значної кількості вихідних показників до меншої кількості аналізованих змінних, що дозволяють досить точно відобразити властивості великого масиву

даних, доцільно використати метод головних компонент, оскільки за його допомогою можливо виключити з аналізу неінформативні показники, усунути дублювання інформації та підсумовування деяких однотипних показників. За допомогою цього методу вирішуються такі завдання: зменшення розмірності даних з багатьох до декількох змінних та інтерпретація даних.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та методологічні аспекти розробки системи економіко-математичних моделей розвитку та функціонування підприємств в умовах ринкової економіки мають певне відображення в наукових працях вітчизняних вчених: Ансофф І[1], Ареф'єва О.В [2], Геєць В.М.[3], Раїцький К.А.[4].

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Разом з тим необхідні подальші дослідження з питання удосконалення методів управління стійким функціонуванням на гірничо-збагачувальних підприємствах, що є актуальною проблемою, вирішення якої дозволить визначити стійкість підприємства в тих чи інших умовах господарювання[2,3].

Постановка цілей. Удосконалення методів управління стійким функціонуванням гірничо-

збагачувальних підприємств шляхом підвищення результативності використання капіталу та ефективності його відтворення

Виклад основного матеріалу. Вихідними даними для обґрунтування управління стійким функціонуванням гірничо-збагачувальних підприємств обрано показники по ВАТ "Південний ГЗК", ВАТ "Північний ГЗК", ВАТ "Інгулецький ГЗК" та ВАТ "Центральний ГЗК" за період з 2001 по 2007 роки. До більш значущих показників віднесено: виручка від реалізації продукції; витрати на виробництво; результат від операційної діяльності; результат від звичайної діяльності до оподаткування; чистий прибуток; дебіторська заборгованість; наявність власних оборотних коштів; витрати на 1 грн. реалізованої продукції; рентабельність продажу; фонд оплати праці.

Дослідження проводились з використанням пакету прикладних програм STATISTIKA 6.0 для розрахунків матриць власних значень факторів і подальших обчислювальних операцій з обробки отриманих результатів. Результати обчислення власних значень 10 початкових факторів економічної діяльності підприємств та показники їхньої дисперсії (первинні та кумулятивні за наростаючим підсумком) наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Власні значення початкових факторів господарської діяльності підприємств

№ фактора	Власне значення	% загальної дисперсії	Кумулятивне власне значення	% Кумулятивний
1	6,7858	67,8583	6,7858	67,8583
2	1,1452	11,4521	7,9310	79,3105
3	0,8251	8,2513	8,7562	87,5618
4	0,5688	5,6884	9,3250	93,2502
5	0,3101	3,1010	9,6351	96,3512
6	0,2748	2,7476	9,9099	99,0987
7	0,0588	0,5876	9,9686	99,6864
8	0,0289	0,2888	9,9975	99,9752
9	0,0019	0,0189	9,9994	99,9941
10	0,0006	0,0059	10,0000	100,0000

Аналіз табл. 1 дозволяє визначити частку поясненої дисперсії, що дає можливість зробити висновок про доцільність побудови п'ятифакторної моделі, оскільки загальний внесок п'ятьох головних компонент в сумарну дисперсію складає 95,35 %.

Наступним етапом застосування методу головних компонент є вибір кількості факторів, що ґрунтується на власних значеннях факторів або за критерієм Кайзера (для аналізу враховуються тільки фактори, власні значення яких вищі за 1,

інші фактори до моделі не входять) або застосування критерію "кам'янистого осипу" (для визначення кількості факторів використовується форма графіка залежності власних значень факторів та номерів у послідовності їхнього виділення)[4]. Для обґрунтування вибору оптимальної кількості факторів застосуємо метод "кам'янистого осипу". Графічне зображення критерію "кам'янистого осипу" (рис. 1) відображає залежність власних значень факторів та їхню кількість у послідовності виділення.

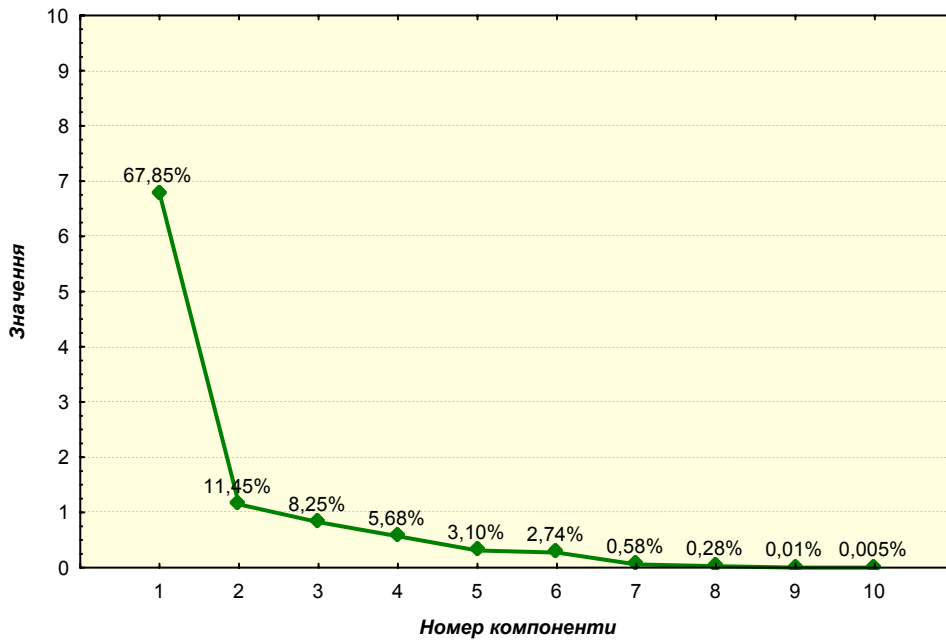

Рисунок 1 - Визначення оптимальної кількості факторів за критерієм «кам'янистого осипу»

Рис. 1 показує розрив у точці 6 між крутою частиною кривої (де факторам притаманні великі власні значення) і осипом точка з якої починається осип показує на оптимальну кількість факторів. Отже, за допомогою методу головних компонент вдалося звести інформацію про стан гірничо-

збагачувальних підприємств до 5 основних факторів (компонент).

За результатами проведеного аналізу визначено п'ять головних компонент, які характеризують 96,35% значимості всіх показників, що впливають на результати господарської діяльності підприємств [табл.2].

Таблиця 2

Загальні коефіцієнти відносної значимості впливу показників підприємств на головні фактори господарської діяльності, %

Показники	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	0,7103	-0,1479	-0,5001	-0,3417	-0,1023
Витрати на виробництво, тис. грн.	0,9603	-0,1014	-0,1271	0,0621	0,1060
Результат від операційної діяльності, тис. грн.	0,9667	0,1435	-0,0321	-0,1262	0,0709
Результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	0,9686	0,1186	0,0046	-0,1537	0,1005
Чистий прибуток, тис. грн.	0,9555	0,1892	-0,0503	-0,1263	0,1123
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	0,9019	-0,1207	0,0383	0,1113	-0,3630
Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	0,8853	-0,1095	0,0649	0,3598	-0,2030
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	-0,5759	-0,3487	-0,6721	0,2239	0,0508
Рентабельність продажу, %	-0,0270	0,9115	-0,3023	0,2618	-0,0250
Фонд оплати праці, тис. грн.	0,8025	-0,2522	0,0806	0,3636	0,2907

При визначенні першої головної компоненти, візуальний аналіз показує, що майже всі аналізовані показники суттєво впливають на формування даного фактора. Отже, якщо говорити

в аспекті стійкого функціонування підприємства, то його можна сформулювати як використання загального потенціалу підприємства, тому що він охоплює, з одного боку, витрати на виробництво

0,96, і результат від операційної діяльності 0,96, з іншого боку, наявність дебіторської заборгованості становить 0,90, що свідчить про недостатній рух грошових коштів і неможливість підприємства працювати без запозиченого капіталу. Щодо фонду оплати праці, значення якого становить 0,80, що свідчить про недовикористання як існуючих виробничих потужностей, так і трудових ресурсів, використання яких у повному обсязі необхідне для забезпечення стійкого функціонування підприємств.

Наявність від'ємного значення показника витрати на 1 грн. реалізованої продукції -0,57 говорить про те, що має місце перевитрата коштів, і можна зробити попередній висновок, що на собівартість продукції списуються ті статі витрат, які не повинні напряму відноситися до собівартості, і які тим самим обтяжують собівартість продукції. Аналізуючи показник наявності власних оборотних коштів, слід зазначити, що при його від'ємному значенні можна було б говорити про те, що у підприємства є надлишок ресурсів, який воно може використовувати для свого розвитку і для забезпечення безперервності процесу виробництва без використання запозиченого капіталу. Але, оскільки цей показник має позитивне значення 0,88, має місце з одного боку, неможливість своєчасної виплати заробітної плати, порушення графіку поставок виготовленої продукції, що призводить до утворення значних запасів продукції на складах.

Таким чином, першу компоненту можемо охарактеризувати як формування і використання загального потенціалу підприємства.

При визначенні другого фактору з'ясовано, що одним із найважливіших показників, що обумовлює рух цієї компоненти - є рентабельність продажу 0,91. Разом з тим, такі показники як фонд оплати праці та витрати на 1 грн. реалізованої продукції мають від'ємні значення -0,25 і -0,34 відповідно, а значення інших факторів коливаються у межах від 0,1 до 0,18, що свідчить про те, що підприємство нездатне адаптуватися до зовнішнього середовища і не може керувати прибутковістю на усіх етапах її формування, таких як виробництво (виробнича собівартість), виробнича собівартість, так і на стадії формування ціни. Таким чином її можна охарактеризувати як використання систем менеджменту, або формування ділової активності.

Оскільки будь-яке підприємство має певні ресурси: фінансові, матеріальні, трудові та інші, воно має бути здатним їх використовувати. Якщо ж підприємство має певний потенціал, а не може його використовувати, відповідно, такий показник, як рентабельність продажу виходить на першу позицію, він є деяким симбіозом решти дій

ефективного менеджменту, також потрібно сказати, що організаційна структура недостатньо виконує свої функції, щоб забезпечити підприємство таким важливим ресурсом як прибуток, що не дозволяє підприємству з одного боку розвиватися, з іншого - стійко функціонувати.

Перехід до третього фактору дозволяє нам виділити більшою мірою від'ємний вплив таких показників як виручка від реалізації продукції - 0,50, витрати на 1 грн. реалізованої продукції - 0,67, рентабельність продажу -0,30. Ці фактори пов'язані тільки з операційною діяльністю, яка передбачає, що підприємство зобов'язане реалізовувати той напрям діяльності, заради якого воно створене. Також говорить про те, що важливіша складова, яка складає виробничий потенціал не використовується. Отже, можна говорити про відставання даного підприємства від вимог ринку. У даному випадку потрібно взяти до уваги деякі кон'юктурні переломи, пов'язані з даним видом діяльності. Саме тому іде збій по виробництву продукції, що призводить до недостатньої операційної активності. І тому цю компоненту можна охарактеризувати як фактор ринкової економіки.

Четвертий фактор напряму пов'язаний з використанням трудових ресурсів, оскільки взаємна відповідність, доповнюючи вплив таких показників як наявність власних оборотних коштів 0,36 і фонд оплати праці 0,36, показує, що вони накладаються один на одного при використанні даного виду ресурсу, і якщо звернемося до попередніх абсолютних даних, які свідчать про те, що працівники працюють не повний робочий день, і, відповідно використання трудових ресурсів погіршилося за останні 1,5-2 роки, на основі чого можна зробити висновок, що підприємства намагаються вести економію з фонду оплати праці і в системі стимулювання, що не дає можливості, по-перше, підтримувати трудовий потенціал на потрібному рівні з точки зору стимулювання результатів діяльності і, з іншого боку, підвищувати кваліфікації для того, щоб відповідати необхідним методам і прийомам для максимального використання можливостей щодо втілення нових прийомів організації праці.

В даному випадку доцільно зосереджувати увагу як на працівниках виробництва, так і на працівниках системи управління для того, щоб керувати достатньо складним підприємством як за структурою виробництва, так і за стадіями життєвого циклу. Саме цим обумовлено визначення четвертого фактора як використання трудових ресурсів. Слід відзначити, що незважаючи на те, що ця компонента стоїть на четвертому місці, не можна применшувати її значення, оскільки специфіка виробництва і праці на даних підприємствах потребує значної уваги,

щодо формування та використання трудових ресурсів.

Від'ємне значення таких показників як дебіторська заборгованість -0,36 і наявність власних оборотних коштів -0,20 природно обумовлює гальмування руху грошових коштів і, саме тому, ці два показники мають понижаюче значення, оскільки власні оборотні кошти визначаються як різниця між поточними активами і поточними пасивами. Це свідчить, що оборотність кредиторської заборгованості набагато вища за дебіторську, та є підтвердженням того, що підприємство не тільки формує недостатній об'єм грошових коштів, а й не забезпечує оборотність даного виду ресурсу. Таким чином, цей фактор можна визначити як управління фінансовими ресурсами підприємства.

Наступним етапом аналізу головних компонент є кількісне визначення зв'язку між вищенаведеними головними компонентами та основними показниками стійкого функціонування гірничо-збагачувальних підприємств[1].

Питома вага кожної характеристики у певному головному факторі представлена у табл. 3, яка узагальнює попередньо отримані результати. Виділені кольором показники таблиці є індикаторами задоволення можливих інтересів підприємств по забезпеченню їхнього стійкого функціонування, адже динаміка змін саме цих параметрів господарської діяльності показує можливість задоволення або незадоволення щодо одержання економічних вигод в результаті успішного здійснення виробничо-комерційної діяльності.

Таблиця 3

Загальні коефіцієнти впливу показників господарської діяльності підприємств, %

Показник	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5
	Потенціал підприємства	Ділова активність	Ринкова економіка	Трудові ресурси	Фінансові ресурси
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	7,4	1,9	30,3	20,5	3,4
Витрати на виробництво, тис. грн.	13,6	0,9	2,0	0,7	3,6
Результат від операційної діяльності, тис. грн.	13,8	1,8	0,1	2,8	1,6
Результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	13,8	1,2	0,0	4,2	3,3
Чистий прибуток, тис. грн.	13,5	3,1	0,3	2,8	4,1
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	12,0	1,3	0,2	2,2	42,5
Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	11,5	1,0	0,5	22,8	13,3
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	4,9	10,6	54,7	8,8	0,8
Рентабельність продажу, %	0,0	72,5	11,1	12,0	0,2
Фонд оплати праці, тис. грн.	9,5	5,6	0,8	23,2	27,2

Після кількісного визначення зв'язку між головними компонентами та основними показниками господарської діяльності гірничо-збагачувальних підприємств необхідно уточнити об'єктивні детермінанти забезпечення їхнього стійкого функціонування, що передбачає оцінку рівня їхньої економічної стійкості шляхом дослідження динаміки зміни впливу окремого показника у кожному головному компоненту[2,4].

Динаміку змін впливу показників кожного з досліджуваних підприємств у формування певної компоненти зручніше аналізувати за допомогою графіка, представленого на рис. 2, на якому показана частка певного гірничо-збагачувального підприємства за роками впродовж всього аналізованого періоду.

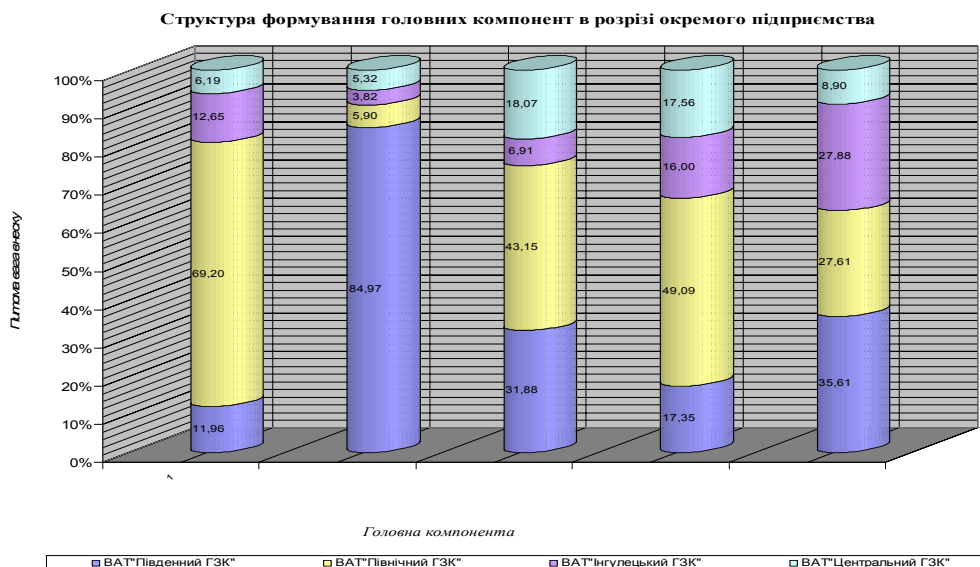

Рисунок 2 - Коефіцієнти внеску показників господарської діяльності гірничо-збагачувальних підприємств у формування першої головної компоненти за окремими підприємствами та періодами, %

У формування компоненти „формування і використання загального потенціалу підприємства” (рис. 3), пов’язаної з використанням загального потенціалу підприємства серед аналізованої вибірки гірничо-збагачувальних підприємств всі підприємства беруть участь у формуванні першої головної компоненти з наступними найвищими показниками у періодах: VAT "Центральний ГЗК" 4,5% у 2002 році, VAT "Південний ГЗК" 3,3% у 2004 році, VAT "Інгулецький ГЗК" 4,3% у 2007 році, однак, різко виділяється частка VAT "Північний ГЗК", стрімке

зростання внеску цього товариства у статистичне значення першої головної компоненти у 2007 році до 46%, порівняно з показником за 2006 рік (8,2%).

Аналізуючи формування другої головної компоненти „формування ділової активності” з рис. 4 видно що, VAT "Південний ГЗК", частка якого у 2001 становила 31,48 %, а в 2004 зросла до майже 46 %. При цьому VAT "Південний ГЗК, VAT "Центральний ГЗК" та VAT "Інгулецький ГЗК" (13,83%) не вдалося суттєво вплинути на формування цієї компоненти

Головна компонента "Формування і використання загального потенціалу підприємства"

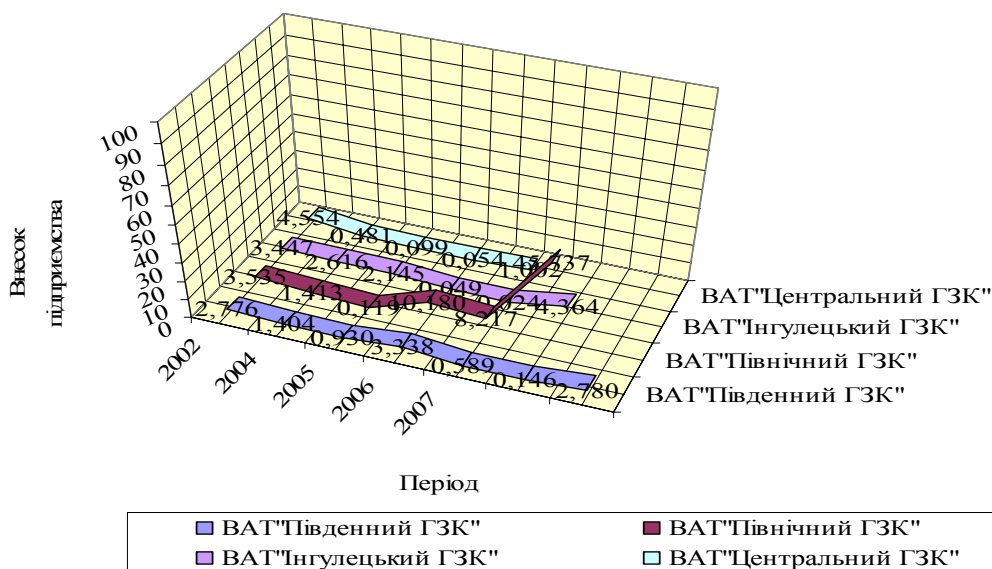

Рисунок 3 - Структура формування першої головної компоненти в розрізі окремих підприємств

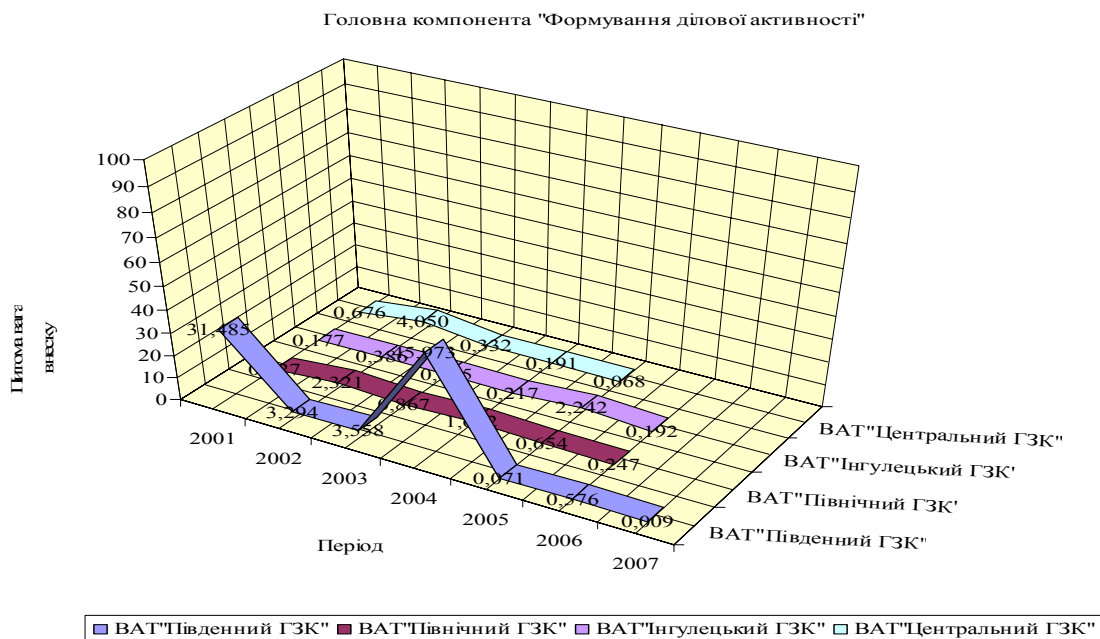

Рисунок 4 - Структура формування другої головної компоненти в розрізі окремих підприємств

Аналізуючи частку підприємств у високу фінансову залежність, яка ускладнює формуванні третьої головної компоненти, що перебіг господарської діяльності. Висновки можна зробити і щодо частки характеризує фактор ринкової економіки варто гірничо-збагачувальних підприємств у формуванні зазначити стрімке захоплення лідерства четвертої компоненти „ використання трудових нестабільним ВAT"Північний ГЗК" (станом на ресурсів ” напряду, що пов'язаний з 2003р. його частка зросла до 36,65%). При цьому використанням трудових ресурсів. Підприємства ВAT"Південний ГЗК" (19,15%) і ВAT"Центральний намагаються вести економію щодо фонду оплати ГЗК" (13,83%) також вдалося відігравати головні праці і в системі стимулювання, що не дає ролі. Натомість незначна питома вага можливості використання можливостей щодо нерентабельного підприємства ВAT "Інгулецький втілення нових прийомів організації праці. ГЗК", його частка становила 2,2% (за 2007рік) у формуванні цієї компоненти свідчить про його

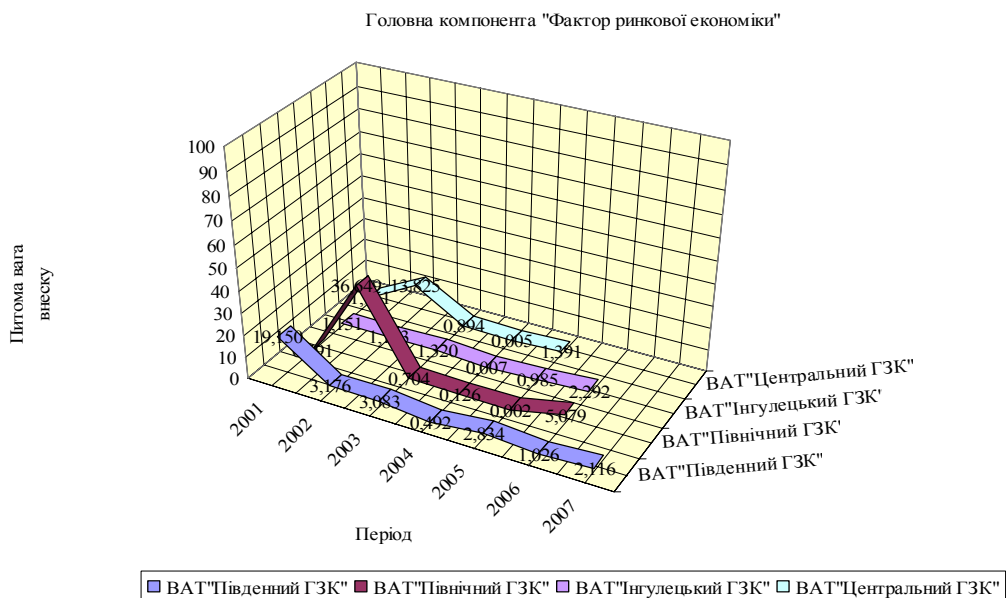

Рисунок 5 - Структура формування третьої головної компоненти в розрізі окремих підприємств

Для ВАТ "Північний ГЗК" знову таки притаманна найбільша амплітуда відсоткової частки. Помітне зростання його частки у цю компоненту 20,12% – спостерігалось у 2003р. і передувало стрімкому збільшенню третьої

компоненти. Також потрібно виділити і відсоткові частки рентабельних підприємств у формування відповідного показника ВАТ "Центральний ГЗК"- 11,09% та ВАТ"Південний ГЗК" 10,6%.

Головна компонента "Використання трудових ресурсів"

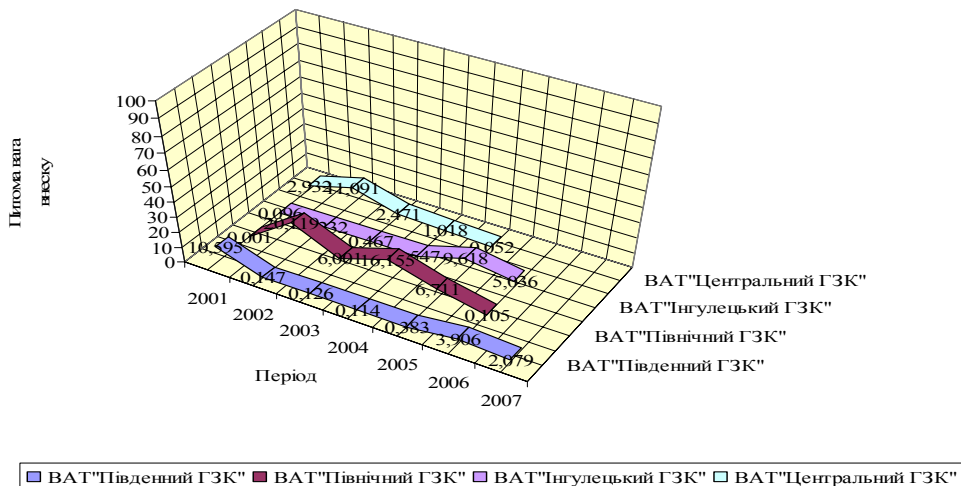

Рисунок 6 - Структура формування четвертої головної компоненти в розрізі окремих підприємств

Головна компонента
"Управління фінансовими ресурсами підприємства"

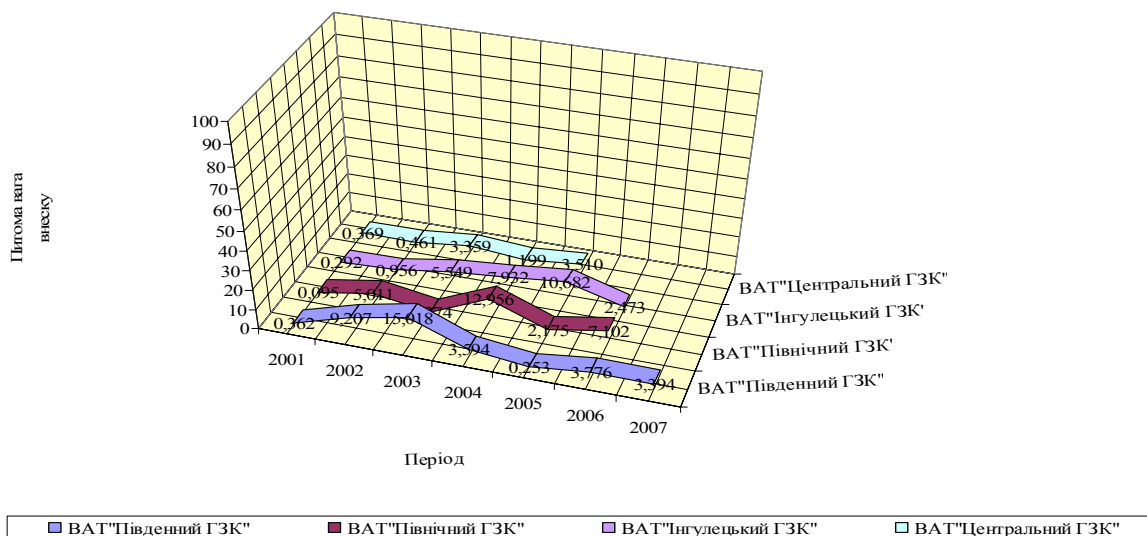

Рисунок 7 - Структура формування п'ятої головної компоненти в розрізі окремих підприємств

У п'ятій компоненті „ управління фінансовими ресурсами підприємства ” стабільні частки рентабельних підприємств у формування цієї компоненти пояснюються вищим рівнем їхньої адаптивності та здатності протидіяти зміні інтенсивності несприятливих факторів. Зокрема, ВАТ "Південний ГЗК" становило 15%, а ВАТ "Північний ГЗК" – 12,96%, ВАТ "Інгулецький ГЗК" 10,68%, щодо ВАТ "Центральний ГЗК", то його частка внеску в формування головної

компоненти „ управління фінансовими ресурсами підприємства ” у 2007 році становила 3,5%.

Отже, виділені головні компоненти дещо відрізняються від попередньої факторної деагрегації чинників ефективності, передусім за кількісним набором. Однак сутнісні характеристики не суперечать їхньому відбору, застосованому на початку дослідження

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Взаємозв'язок виділених компонент

свідчить, що результативність використання капіталу та ефективність його відтворення не завжди визначаються тільки зусиллями підприємства. Якість управління організаційно-економічним механізмом залежить від характеру відносин підприємства із зовнішнім ринковим оточенням, зокрема від рівня залежності від останнього.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ансофф И. Стратегия управления. – М.: Экономика, 1994. – 519с.
2. Арефьева О.В., Коренков О.В. Управление потенциалом развития промышленных предприятий: Монография. – К.: ГРОТ, 2004. – 200с.
3. Гейц В.М. Нестабильность та економічне зростання / НАН України: інститут економічного прогнозування. – К., 2000. – 344с.
4. Раицкий К.А. Устойчивое развитие экономики // «Бизнес Академия» 2002, №1(11) – с.2-12.

Анотация. Статья посвящена разработке мероприятий по усовершенствованию методов управления экономической устойчивостью горно-обогатительных предприятий, которая дает возможность повысить финансовый результат функционирования предприятий с помощью внедрения научных решений в организационно-экономической политике предприятия.

Ключевые слова: управление устойчивым функционированием; метод главных компонент; матрица собственных значений факторов; потенциал предприятия.

Summary. Article is devoted working out of actions for improvement of management methods by economic stability of the mountain-concentrating enterprises which gives the chance to raise financial result of functioning of the enterprises by means of introduction of scientific decisions in organizational-economicheskoy politician of the enterprise.

Keywords: management of steady functioning; a method of the main things a component; a matrix of own values of factors; enterprise potential.

*Рецензент к.е.н., доцент ХНЕУ Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*